

Odraz přítomnosti a působení českých panovníků v Lužicích a Slezsku v letákové publicistice 16. a 17. století*

Jana Hubková

REFLECTION OF THE PRESENCE AND INFLUENCE OF KINGS OF BOHEMIA IN UPPER AND LOWER LUSATIA AND SILESIA IN HANDBILL PUBLISHING IN THE 16TH AND 17TH CENTURY

The author analyses both the image and the text component of some recently unknown examples of handbill journalism, from which he endeavours to make the most for an understanding of the oath-taking journeys to the minor Czech Lands in the early Modern Age. He also focuses on the transformations of handbill journalism devoted to these journeys.

KEYWORDS:

handbill publishing; 16th and 17th century communication; oath-taking journey; Upper Lusatia; Lower Lusatia; Silesia

K mocensko-politické reprezentaci českých králů v Lužicích a ve Slezsku přispíval od 16. století formou jednolistů či vícestránkových letáků také knihtisk. Nejvýznamnějším námětem byly cesty králů do Horní a Dolní Lužice a Slezska. Zpravodajské a oslavné tisky popisovaly vcelku nebo částečně trasy holdovacích či jiných cest, vjezdy do měst či správních celků, řazení průvodů při vjezdech, přípravu stavů či měst na přijetí panovníka, průběh holdu i panovníkův program v daném místě. Praktickým účelům sloužily tisky úředního charakteru, které informovaly o jednání panovníka se zástupci zemských stavů a publikovaly to nejdůležitější, co z panovníkova pobytu vyplynulo.

Prvním českým panovníkem, jehož vláda byla pomocí letákové publicistiky komentována, byl Ferdinand I. V době jeho nástupu se však tato forma komunikace na českém území začala teprve rozvíjet. K jejím průkopníkům patřil zejména pražský humanista, překladatel a tiskař Mikuláš Konáč z Hodiškova, jenž byl také mezi členy delegace, kterou čeští stavové vyslali do Vídně, aby Ferdinandovi zprávu o volbě oznámila.¹ Několik letákových tisků se týkalo již jeho české královské korunovace² a pozornosti publicistů neunikly ani další události jeho dlouhé vlády. Pokud však jde o panovnícké holdy ve vedlejších zemích, jsme stále odkázáni na psané prameny. Na

* Tato studie vznikla díky podpoře grantu GAČR č. 17-01205S: *Královská Horní Lužice. Panovnícká reprezentace — mechanismy vlády — symbolická komunikace 1319/29–1635*.

1 *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu I: 1526–1545*, Praha 1877, č. 22, s. 30. Mezi vyslanci měst je uveden jako Niclas Hodischaw.

2 Jana HUBKOVÁ, *Ferdinand I. und seine erste Begegnung mit dem Königreich Böhmen und Prag 1527 im Spiegel der zeitgenössischen Flugblätter und Flugschriften*, *Historie — Otázky — Problémy* 7, 2015, č. 2, s. 42–59.

OBŘ. 1. Ein New Mandat Königlicher Maiestat zu Hungarn vnd Behem an alle Herrn und Stende Ober vnd Nider Schlesien vnd bayder Laußnitz/ die sachen des glaubens betreffend, Dresden, Wolfgang Stöckel, 1529.

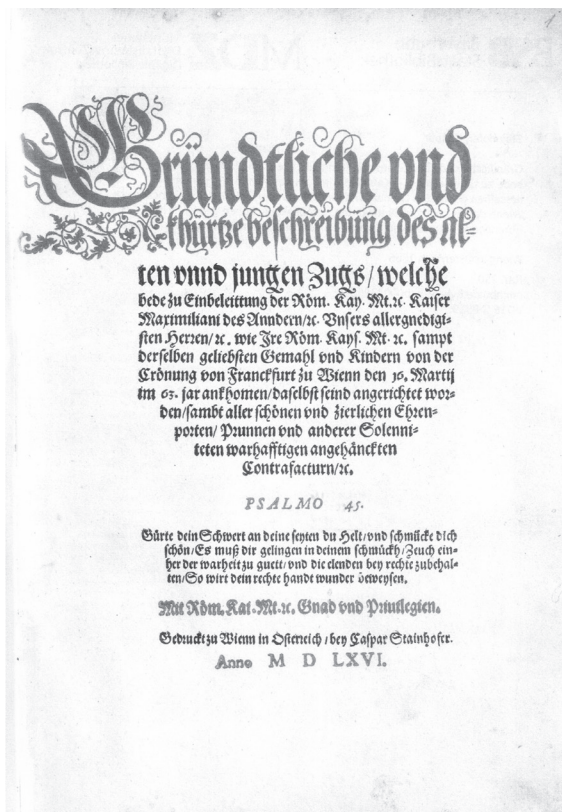

holdovací cestu na Moravu a do Slezska se Ferdinand vydal již roku 1527³ a tehdy přijal ve Vratislavi i hold dolnolužických stavů. Vedlejší země pak navštívil také v letech 1538 a 1548. Když zhořelecký městský písař a kronikář Johann Hass popisoval králův pobyt ve Zhořelci (25.–27. května 1538), uvedl také, že vídeňský biskup Johann Fabri požádal o dodání textu s popisem panovníkova přijetí ve Zhořelci, který by mohl ve Vídni vydat tiskem.⁴ S problematikou vedlejších zemí za vlády tohoto panovníka souvisejí i letáky úředního charakteru, které regulovaly tamní poměry, např. publikace mandátů (**obr. 1**) nebo sněmovních snešení. Některé jsou zajímavé pro jejich obsah,⁵

³ Anna ŚLIWOWSKA, *Uroczyste wjazdy monarsze do Wrocławia w latach 1527–1620*, Wrocław 2008, s. 67–70.

⁴ Richard JECHT, *Fürstliche Besuche in Görlitz*, Görlitz 1893, s. 43–50. Leták s tímto obsahem se však zatím nepodařilo identifikovat.

⁵ K uspořádání náboženských poměrů v Horním a Dolním Slezsku i obou Lužicích se vztahuje Ferdinandův mandát *Ein New Mandat Königlicher Maiestat zu Hungarn vnd Behem an alle Herrn und Stende Ober vnd Nider Schlesien vnd bayder Laußnitz/ die sachen des glaubens betreffend*, Dresden, Wolfgang Stöckel, 1529. Viz VD16: Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts: <https://www.bsb-muenchen.de/sammlungen/historische-drucke/recherche/vd-16/> (dále jen VD16), ZV 16104. Soudního

OBŘ. 2A. Caspar STAINHOFER, *Gründtliche vnd khurtze beschreibung des alten vnnnd jungen Zugs/...*, Wienn, Caspar Stainhofer, 1566 — titul.

jiné dávají nahlédnout do tehdejší úřední provozní praxe, k níž patřilo např. i to, že budyšínský písař Johann Glowitz překládal pro potřeby čtenářů z Lužic a Slezska obsah pražských sněmovních jednání z češtiny do němčiny.⁶

Maximilián II. byl vděčným objektem letákové publicistiky zvláště v letech 1562–1563. Jeho českou, římskou a uherskou korunovaci tehdy připomnělo několik letáků, zaměřených na vjezdy, průběh korunovačních obřadů i doprovodných festivit.⁷ Jeho návštěvy ve vedlejších zemích se však takovému zájmu netěšily. Pozoruhodnou reflexi zemí, které náležely k České koruně, však nacházíme na textové i obrazové části

systému v markrabství Dolní Lužice se týká leták *Ordnung vnd bestellung der Gericht des Marggraffthumbs Niderlausitz. M.D.XXXVIII*, Franckfurt an der Oder, Johann Hannaw st., 1538. VD16 N 1638.

⁶ *Diese nachfolgende Artickel seind auff gemeinem Landt=tage/ welcher auff dem Prager Schloß ... Anno 1556. Die Mittwoch nach Quasimodogeniti gehalten/... beschlossen worden. Welchs in Beheimischer sprach ausgangen/ vnd durch Johan Glowitz/ Stadtschreibern zu Budissin/ verdeudschet, s. l. 1556. VD16 ZV 2185.*

⁷ Jana HUBKOVÁ, *Die Festlichkeiten zu Ehren Kaiser Maximilians II. in der Flugschriftenpublicistik der Jahre 1549–1564*, *Studia Rudolfinia* 17–18, 2018, s. 35–36.

OBR. 2B. C. STAINHOFER, *Gründtliche vnd khurtze beschreibung* — vyobrazení České čestné brány s alegoriemi zemí.

letáku Caspara Stainhofer, jenž byl věnován vjezdu Maxmiliána jako římského krále do Vídně 16. března 1563 (**obr. 2a**).⁸

Panovník přijížděl v době, kdy měl za sebou českou a římskou korunovaci, a proto ho vítaly tři čestné brány — Porta Austriaca, Porta Romana a Porta Bohemica. Ta z nich, která byla podle Stainhofer postavena „ke chvále a cti české země“,⁹ stála na Starém Koňském trhu (*Alter Rossmarkt*). Uprostřed plošiny na jejím vrcholu byla umístěna velká vytesaná socha bílého dvouocasého lva se zlatou korunou na hlavě, který držel v pravici oválný znak Horních Uher a v levici znak Dolních Uher. Napravo i nalevo stály sochy panovnických ctností (*Fortitudo*, *Prudentia*), pod nimi byly umístěny dva zdobené pásy s latinskými texty. Nad obloukem průjezdu drželi dva andělé

8 Caspar STAINHOFER, *Gründtliche vnd khurtze beschreibung des alten vnnnd jungen Zugs/ welche bede zu Einbeleittung... Kaiser Maximiliani des Anndern... sampt derselben geliebsten Gemahl vnd Kindern von der Crönung von Franckfurt zu Wienn den 16. Martij richtet worden sambt aller schönen vnd zierlichen Ehrenporten/ Prunnen vnd anderer Solenniteten warhafftigen angehängkten Contrafacturn/ etc. ...*, Wienn, Caspar Stainhofer, 1566. VD16 S 8519.

9 Vyobrazení a text s popisem brány, zbudované „zu Lob Ehr und Preiß des Behaimer Lann-dts“ tamtéž, f. Biib-Biiaa, vyobrazení vloženo bez kustod.

zelený věnec s písmenem W, zdobeným zlatou korunkou. Mezi dvěma sloupy nalevo od průjezdu byly nad sebou zobrazeny tři ženské postavy, držící zemské znaky Horní Lužice, Dolní Lužice a Moravy, mezi dvěma sloupy napravo od průjezdu se nacházely tři ženské postavy se zemskými znaky Hlohovska, Opavska a Slezska (**obr. 2b**).¹⁰

Stěny průjezdu pak zdobily postavy panovnickových předků. Zobrazené země, zde prezentované spíše v kontextu jagelonského dědictví Habsburků, však holdovaly Maxmiliánovi až po uherské korunovaci. Panovník vyjel z Prešpurku až 10. listopadu 1563. Nejdříve zamířil do Olomouce a mezi 6. a 27. prosincem pobýval ve Vratislavi. Čekalo ho přijetí, které mělo výrazný vizuálně dramatický charakter,¹¹ i jednání se zdejšími stavy. Pak zamířil přes Lehnici a Zahán do Lübbenu, kde jako první habsburský panovník osobně přijal hold dolnolužických stavů.¹² Jeho cesta pak vedla přes Drážďany do Budyšina, kde mu holdovala Horní Lužice a skončila téměř třítýdenním pobytem v Praze vyplněným řešením zemských záležitostí.

Maxmiliánův syn Rudolf II. absolvoval holdovací cestu do korunních zemí roku 1577. Dne 29. dubna vjel do Žitavy, odkud vyrazil 1. května přes Löbau do Budyšina. Tam se 6. května konal hold Horní Lužice. Během pobytu ve městě udělil Rudolf česká léna také kurfiřtům Janu Jiřímu Braniborskému a Augustovi Saskému. Dne 9. května odjel Rudolf do Sorau, kde přijal hold Dolní Lužice. Odtamtud zamířil do Zhořelce a zůstal tam od 16. do 20. května. Městská rada poskytla stravu a ubytování králi, arcivévodům, knížatům i dalším 1520 mužům a postarala se o ustájení 1029 koní. Čtyřdenní pobyt krále a jeho doprovodu stál podle radničních análů 2478 kop a 4 groše.¹³ V průběhu Rudolfovy návštěvy se dobře uplatnily i latinské verše rektora místního gymnázia a člena zhořelecké delegace vyslané k holdu do Budyšina — Joachima Meistera. Týkaly se králova vjezdu do Zhořelce a později je — možná za finanční podpory města či panovníka — vytiskl zhořelecký tiskař Ambrosius Fritsch (**obr. 3**).¹⁴ Pozornost účastníků průvodu však budily i zhořelecké pamětihodnosti a mnozí tehdy navštívili i proslavený Boží hrob. Rudolf II. se prý věnoval zejména rozhovorům s astronomem a matematikem Bartolomějem Scultetem. Ne náhodou vytiskl právě tehdy Ambrosius Fritsch Scultetův spis, který svým námětem mohl zaujmout nejen krále, ale i mnohé členy jeho doprovodu.¹⁵

10 Ženské postavy Stainhofer popisuje jako bohyně, z nichž každá držela „ein schönes zu der Beheimischn Kron gehörigs Wappen“. Výzdoba vrcholu brány — socha dvouocasého lva se znaky Horních a Dolních Uher — je komentována jako „Wappen/ die zu den Künigreichen Böhheim/ vnd Ungarn gehören“.

11 A. ŚLIWOWSKA, *Uroczyste wjazdy*, s. 75–87.

12 Luděk BŘEZINA, *In Stifel vnnd Sporn im Schloß Lüben. Holdovací cesta Maxmiliána II. a Dolní Lužice*, in: *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, s. 129–141.

13 K průběhu vjezdu a pobytu krále ve Zhořelci podrobně R. JECHT, *Fürstliche Besuche*, s. 52–58.

14 Joachim MEISTER, *Ingressus ILLVSTRISS. SERENISS. ET INVICTISSIMI CAESARIS RODVLPHI II. ... GORLICIIUM urbem suam, Gorlicii, Ambrosius Fritsch, 1581.*

15 Bartolomaeus SCULTETUS, *Prognosticon/vber die Revolution der Welt...*, Görlitz, Ambrosius Fritsch, 1577.

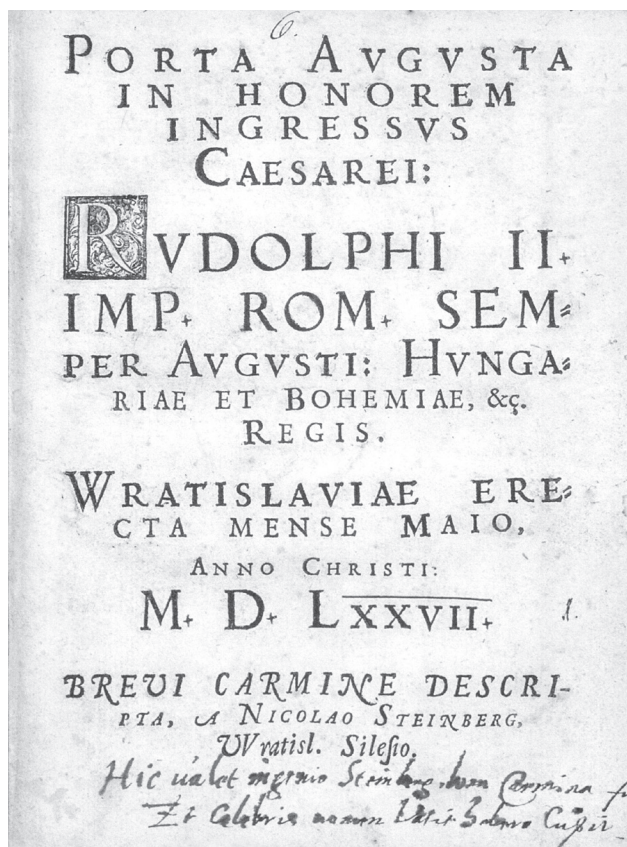

OBR. 3. Joachim MEISTER,
Ingressus ILLVSTRISS. SERENISS. ET
INVICTISSIMI CAESARIS RODVLPHI II.
 ... *GORLICIVM urbem suam*, Gorlicii,
 Ambrosius Fritsch, 1581 — titul.

Dne 20. května ráno kolem desáté hodiny odcestoval Rudolf do Laubanu, kde přenočoval, a pak zamířil do Vratislavi. Již 22. května vyjela na hranici svídnického a vratislavského knížectví vstříc králi uvítací delegace, před městem pak čekala reprezentace knížat a stavů. Rudolfa doprovázeli arcivévodové Matyáš a Maxmilián, v blízkosti panovníka byl i papežský legát Giovanni Delphino, jehož zpráva se zachovala ve vatikánských archivech. Oficiální uvítání pronesl jménem města doktor Johann Hess a jménem slezských stavů biskup a vrchní hejtman Horního i Dolního Slezska Martin Gerstmann. Rudolfův vjezd do Vratislavi, který se uskutečnil 24. května ve večerních hodinách, oslavil latinský leták Andrease Calagia.¹⁶ Nejdříve kráčely místní slezské útvary v počtu 2073 jezdců a pak celá císařská suita o 660 koních. Město bylo osvětleno a bylo slyšet pozdravné salvy i hudebníky umístěné na věžích. Ulice lemovaly špalíry ozbrojených měšťanů. Trasa průvodu vedla od Mikulášské brány ulicí přes náměstí, ulici sv. Vojtěcha, sv. Kateřiny, Nový trh a most na Písku do katedrály. Po opětovném uvítání od biskupa — tentokrát jako církevního hodnostáře — následovalo *Te Deum*. Po ceremoniích v katedrále se král vracel stejnou cestou do svého příbytku, jenž se nacházel v domech Kiliana Uthmanna, paní Bockwitz a Sebalda Sauermanna

¹⁶ Andreas CALAGIUS, *DIVO RODVLPHO II. ROMANORVM IMPERATORI OPT. MAX Primum Vratislaviam ingresso*, Vratislaviae, Crispin Scharffenberg, 1577. VD16 ZV 2797.

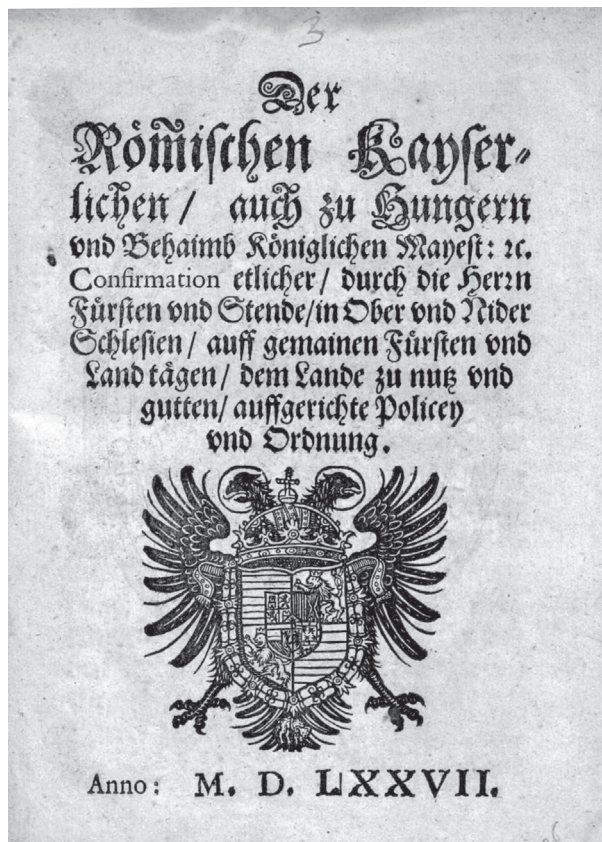
OBŘ. 4. Nicolaus STEINBERG, PORTA AVGVSTA IN HONOREM INGRESSVS CAESAREI. RVDOLPHI II., Wratislaviae, Johann Scharffenberg (dědicové), 1578 — titul.

na náměstí. Přitom mohli všichni zúčastnění obdivovat čestnou bránu, zbudovanou mezi dvěma nárožními domy, které patřily Paulu Uthmannovi a Hansi Schönauovi. Její výstavba stála město 567 stříbrných marek, 44 grošů a 2 halěře. Projektantem i stavbyvedoucím byl Johann Thwenger, jenž vytvořil i jednolisty s mědirytinami aversu i reversu brány.¹⁷ Na ní se nacházely latinské nápisy, jejichž autorem byl rektor gymnázia u sv. Alžběty Nicolaus Steinberg. Ten přiblížil textový program této stavby na stranách svého letáku (**obr. 4**).¹⁸

Další tři dny královny návštěvy (25.–28. května) připadaly na zelené svátky, během nichž se Rudolf i se svým dvorem účastnil bohoslužeb v kostele sv. Kříže i sv. Vojtěcha. Program jinak obvyklých slavností k počtě nového vládce byl ovlivněn i tím, že se ještě držel smutek za císaře Maxmiliána. V této atmosféře se dobře uplatnil i vícestránkový leták, na jehož stranách spojil Martin Turnowski elegii o ovoci Kris-

¹⁷ Roku 1578 za ně z císařské pokladny obdržel 50 říšských guldenů. A. ŠLIWOWSKA, *Uroczyste wjazdy*, s. 103, obr. I, II na konci publikace.

¹⁸ Nicolaus STEINBERG, *PORTA AVGVSTA IN HONOREM INGRESSVS CAESAREI. RVDOLPHI II. ...*, Wratislaviae, Johann Scharffenberg (dědicové), 1578. VD16 ZV 16464.

OBR. 5. Martinus, BISCHOFF ZU BRESLAW (ed.), *Der Roemischen Kayser=lichen / auch zu Hungern vnd Behaimb Koeniglichen Mayest: [et] c. Confirmation ...*, Bresslaw, Johann Scharffenberg, 1577.

tova lidského narození s posmrtnou oslavou císaře Maxmiliána. Jeden z výtisků autor později doplnil rozsáhlým rukopisným věnováním Rudolfovi II. a tento exemplář se v císařských sbírkách dochoval dodnes.¹⁹

Dílčí obřady holdů a sněmovní jednání pak probíhaly postupně na různých místech. Knížata poklekla k přísaze 29. května ve velkém sále hradu. Biskup Martin pronesl slib latinsky a knížata Jiří II. z Břehu a Karel II. z Olešnice v němčině. Rytíři holdovali ve stoje s prsty zdviženými k přísaze a po nich poklekl před králem duchovní z Tumského ostrova. Téhož dne začalo i jednání slezského sněmu. O dva dny později (31. května) skládali přísahu v hodovní síni královského příbytku opati slezských a vratislavských klášterů, hejtman knížectví a delegace vratislavské městské rady. Hold vratislavských měšťanů se pak konal 3. června brzy po poledni před domem Sebalda Sauermanna na náměstí. Rudolf se ukázal v okně v prvním patře a shromážděné měšťanstvo opakovalo slova přísahy, kterou přečítal vicekancléř. Po složení

¹⁹ Martin TURNOWSKI, *Elegia De Fructu Nativitatis Jesu Christi ... Cui annexa ... Historiola, continens encomion Imperatoris Maximiliani II. (etc.)*, Vratislaviae, Crispinus Scharffenbergius, 1577. ÖNB Wien, Sign. *35 F. 146.

slibu dostalo město generální potvrzení práv, svobod a privilegií, za které zaplatilo 1650 tolarů. Dne 6. června se panovník zúčastnil svátku Božího těla a pak zůstal ve Vratislavi ještě několik dní, během nichž bylo ukončeno i jednání slezského sněmu. Poslové několika knížat a měst složili hold teprve 19. června. Téhož dne byla ve Vratislavi datována i konfirmace pořádkových ustanovení, kterou Rudolf vydal stavům Horního a Dolního Slezska. Ta je publikována jako součást úředního letákového tisku (**obr. 5**), který nechal vytisknout vrchní hejtman Horního i Dolního Slezska biskup Martin.²⁰ Dne 20. června Rudolf opustil Vratislav 20. června a vydal se na zpáteční cestu po trase Břeh, Grodków, Nisa a Olomouc. Další návštěva Vratislavi, která byla plánována na rok 1583, se neuskutečnila.

Daleko výraznější stopu v letákové publicistice zanechala holdovací cesta do vedlejších korunních zemí, kterou roku 1611 podnikl král Matyáš. Nejucelenější zpracování tématu nabízejí dva letákové spisy, psané z různých úhlů pohledu. Matyášův historiograf Jiří Závěta ze Závětic, jenž na stránkách českých i německých tisků již úspěšně referoval o Matyášově korunovaci,²¹ sledoval oficiální cíle panovnické reprezentace a komplexně vylíčil průběh celé cesty od výjezdu z Prahy po návrat.²² Abraham Hossman, který s Matyášem sympatizoval již roku 1608,²³ věnoval svůj spis hornolužickému zemskému hejtmanovi, zemským starším a přísedícím královského úřadu v Budyšíně a Zhořelci (**obr. 6**). Úvodní dedikace je spojena s dosti kuriózním exkurzem o dějinách Lužice.²⁴ Teprve pak začíná paginovaný, složitě strukturovaný text, který je kombinací Hossmanova vlastního popisu s přetiskem dříve separátně vydaných úředních i oslavných letákových tisků s příbuznou tematikou. Autor stručně připomíná Matyášův vjezd do Prahy (24. března), jeho jednání s českými stavy, informuje o příjezdu slezského, lužického a moravského poselstva, o audien-

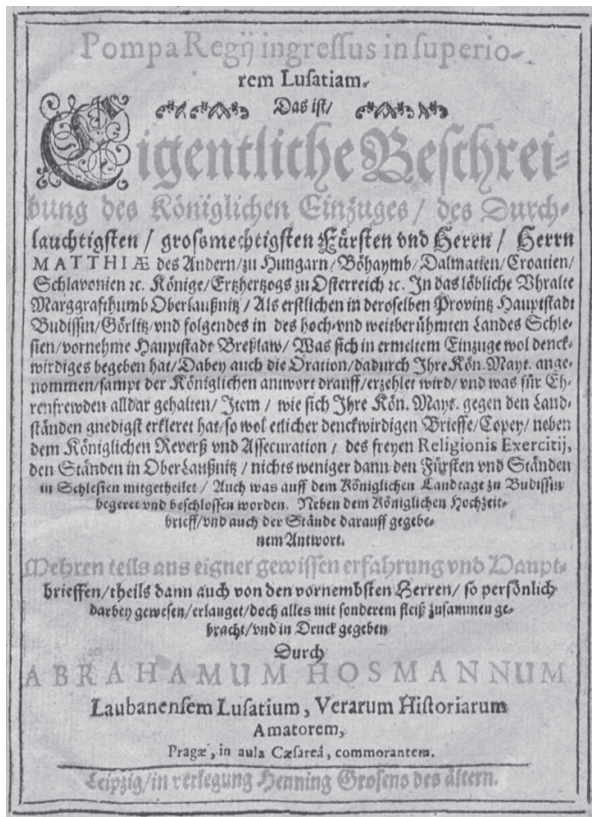
20 MARTINUS, BISCHOFF ZU BRESSLAW (ed.), *Der Roemischen Kayser=lichen/ auch zu Hungern vnd Behaimb Koeniglichen Mayest: [et]c. Confirmation etlicher/ durch die Herrn Fuerten vnd Stende/ in Ober vnd Nider/ Schlesien/ auff gemainen Fürsten vnd Landtügen/ dem Lande zu nutz vnd / gutten/ auffgerichte Policy/ vnd Ordnung*, Bresslaw, Johann Scharffenberg, 1577. VD16 ZV 13914.

21 K těmto Závětovým tiskům Petra VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna (1585–1628)*, Praha 2002, s. 239–241.

22 Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Odgezd Z Hradu Pražského Geho milosti Matthyasse Krále Uherského a Czeského/etc. toho gména druhého, a Pjjezd skrz Markrabstwj Lužická do Hlawrnjho Města Wratislawě Knížetstwj Slezských/ s poznamenánjm věcy některých na též cestě wykonaných*, Staré Město Pražské, Šumanská tiskárna, 1611.

23 Abraham HOSSMANN, *Frewdenreiche Glückwünschung Dem Durchlautigsten, Großmächtigsten Fürsten vnd Herrn, Herrn MATTHIÆ...*, Budissin, Nicolaus Zipser, 1608. ÖNB F 120154–A. Jednolist obsahuje veršovanou gratulaci Matyášovi ke smíření s Rudolfem a uzavřeným dohodám.

24 Abraham HOSSMANN, *Pompa Regii ingressus in superiorem Lusatiám. Das ist/ Eigentliche Beschreibung des Königlichen Einzuges/ des ... Herrn Matthiae des Andern/ zu Hungarn/ Böhaymb ... Könige ... In das löbliche Uhalte Marggraffthumb Oberlaußnitz/...*, Leipzig, Grose, Lantzenberger, 1612. VD17 23:248475Q. VD17: Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts: <http://www.vd17.de>. Výhrady k historiografickému exkurzu R. JECHT, *Fürstliche Besuche*, s. 58.

OBZ. 6. Abraham HOSSMAN,
*Pompa Regii ingressus in superiorem
Lusatiam*, Leipzig, Grose,
Lantzenberger, 1612.

čích u krále i průběhu pražské korunovace. Pak se věnuje vjezdu do Budyšina, průběhu holdu, pobytu krále ve městě a instalaci zemského fojta i zemského hejtmána. Neregistruje sice obsah dochovaných holdovacích kázání,²⁵ ale zmiňuje se o četných tištěných latinských a německých gratulacích, které králi předali vzdělanci z Horní Lužice po vjezdu. Panovník pak čtyři z nich odměnil. Heinrich von Metzrad prý dostal 20 říšských tolarů, rektor školy v Lubáni/Lauban Melchior Hausius²⁶ obdržel zlatou skříňku (*credentz*), syndikus dómské kapituly v Budyšině Adam Thomas von Langenhart získal 15 tolarů a stejnou částku dostal i Abraham Hossman. Po vjezdu do

25 Friedrich FISCHER, *Homagium Budissinense. Zwo Huldigungspredigten/ Bey ansehnlicher/ volckreicher Versammlung in der Königlichen Hauptstadt Budissin öffentlich gehalten; Als der ... Fürst und Herr/ Herr Matthias der Ander... von Land und Städten des löblichen Marggraffthumbs OberLausitz/ den 5. Septembris, Anno 1611. daselbst die Huldigung empfangen*, Leipzig, Jakob Apel, 1612. VD17 14:700907Z.

26 Melchior HAUSIUS, *SERENISS.MO AUGUSTISS.MO POTENTISS.MO PRINCIPI AC DOMINO DOMINO MATTHIAE II., HUNGARIAE, BOHEMIAE, ... REGI ET D. N. CLEMENTISS.MO LONGAEVITATEM, PROSPERITATEM, SALUTEM AB IMMORTALI DEO PRECATUS...*, Budissinae, Zipser, 1611 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, Signatur 43377-C).

Zhořelce byl odměněn i za jiné německé verše. Obě svá blahopřání do textu zařadil (s. 25–30), u ostatních se spokojil s poznámkou, že jistě budou vydána tiskem. Pak připojil několik dokumentů se vztahem k Horní Lužici: královský revers a asekuraci ve věci svobodné praxe náboženství (s. 30–33), královskou propozici a odpověď stavů (s. 33–44), list hornolužických stavů panovníkovi ohledně korunovační daně 3 000 tolarů (s. 44–45) i Matyášův dopis o svatbě a odpověď stavů na něj (s. 45–48).

Podle Hossmana opustil král Budyšín 8. září ráno a zamířil k holdu do Dolní Lužice. Pro vzdálenou polohu hlavního města Luckau požádal Matyáš tamějšího zemského fojta Heinricha Anselma z Promnitz, aby obeslal tamější stavy do Sorau. Král poobědval na zámku Deßwitz u Karla z Fürstenau a téhož dne vjel do Zhořelce. Událost oslavil i učitel tamějšího gymnázia Elias Cuechler.²⁷ Hossman se věnoval ceremoniální stránce králova vjezdu i pobytu ve městě a zaznamenal i pochvalná vyjádření krále či papežského nuncia. Nazítří pak král pokračoval přes Rothenburg a Priebus do Sorau. K dolnolužickému holdu Hossman žádné podrobnosti neuvádí, souvisí s ním však příležitostný leták věnovaný Heinrichu Anselmovi z Promnitz, který Tobias Scheibitius nechal vytisknout ve Zhořelci.²⁸ Z místa dolnolužického holdu vyrazil král 12. září do Slezska. Cestoval přes Boleslavec a Lehnici a 18. září vjel do Vratislavi. Průběhem tohoto vjezdu a holdu se však Hossman již nezabývá. Na konci své letákové svodky ještě publikuje dopis hornolužických stavů slezským knížatům a stavům (s. 58–60), řeč, kterou před králem 22. září o deváté hodině pronesli vyslanci hornolužického Šestiměstí v Rytířské komnatě ve Vratislavi (s. 60–61) i dopis dolnolužických stavů vyslancům hornolužických stavů do Vratislavi (s. 61–62). Po autorově doslovu a osobním blahopřání uzavírá text oficiální novinová zpráva o festivitech spojených s Matyášovou svatbou, datovaná 3. prosince 1611 na královském hradě ve Vídni.

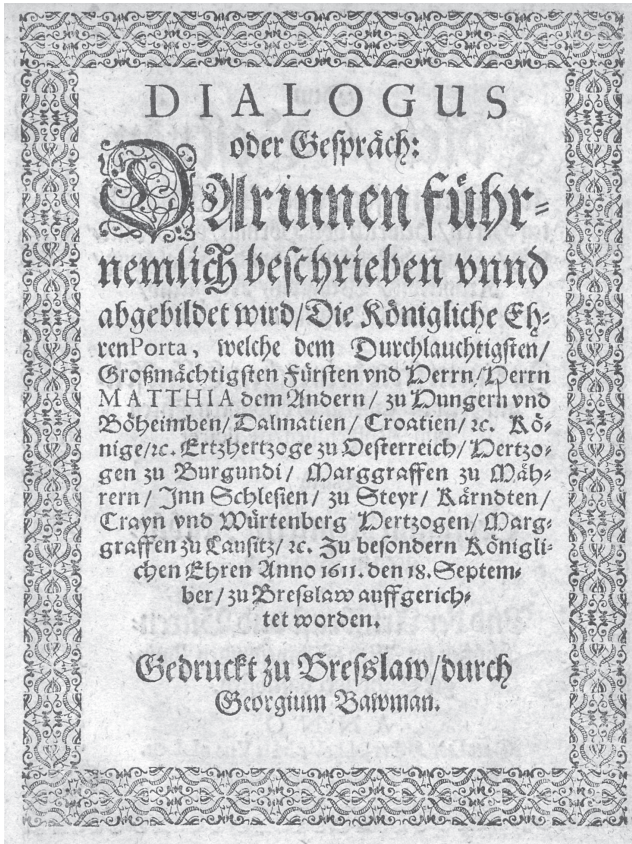
Ještě většího publicistického ohlasu dosáhla slezská část Matyášovy holdovací cesty, zvláště jeho pobyt ve Vratislavi.²⁹ Tomu se zvláště podrobně věnoval vratislavský měšťan Georg Reutter.³⁰ Nejdříve se zmínil o účasti zástupců inkorporovaných zemí na generálním sněmu a na Matyášově pražské korunovaci a pak popsal trasu králova průvodu, který vyjel z Prahy 28. srpna a 13. září zamířil z Dolní Lužice do Slezska. Kníže Jan Kristián z Břehu a zástupci zemské šlechty uvítali Matyáše 15. září u Svídnice, u Slezské Středy pak krále očekávali vyslanci vratislavské městské rady v čele se syndikem Christophem Henscherem, jenž byl i vicekancléřem vratislav-

²⁷ Elias CUECHLER, *Ad Divum Matthiam II. Austriam, Hungariae Et Bohemiae Regem, ... In communi omnium ob auspiciatiss. eiusdem S. R. Majestatis in urbem suam Gorlicium adventum plausu/...*, Gorlicii, Johann Rhamba, 1611. VD17 125:001321Y.

²⁸ Tobias SCHEIBITIUS, *Eteosticha fausti ominis & honoris ergo Destinata Divo-serenissimo Principi, Iustitiae sacratae Administratori, Matthiae II. ... , tecta Sorana bis quinta septembris Ingreddienti, a subditis homagia recipienti...*, Gorlitii ad flumina Nisii, Ioannes Rhamba, 1611. VD17 14:084342.

²⁹ Erich FINK, *Geschichte der landesherrlichen Besuche in Breslau*, Breslau 1897; A. ŠLIWOWSKA, *Urozyste wjazdy*, s. 109–143.

³⁰ Georg REUTTER, *Klare vnd eigentliche Beschreibung Deß Durchlauchtigsten/ Großmächtigsten Fürsten vnd Herrn/ Herrn Matthiae deß Andern ... Ansehenlichen Königlichen Einzuges...*, Breßlaw, Georgius Baumann, 1611. VD17 23:247470X. Jiná varianta VD17 14:017420A.

OBR. 7. Georg REUTTER, *Dialogus oder Gespräch*, Breslaw, Georg Bauman, 1612.

ského knížectví. Večer průvod dorazil do města Markt Lissa, kde král strávil dvě noci na zámku jako host Heinricha Hörniga. Dne 17. září tam byl král uvítán vratislavským biskupem arcivévodou Karlem, knížetem Karlem z Münsterbergu i zástupci slezské komory. Pak se Reutter s akribickou pečlivostí věnuje podrobnému popisu vjezdu do Vratislavi (18. září), příprav města na přijetí vládce, holdu slezských stavů na hradě (9. října), holdu vratislavských měšťanů a vyslanců Slezské Středy a Namyslavi na náměstí před panovníkovým příbytkem (10. října) i ostatním bodům Matyášova programu. Atmosféru ve městě zachycuje i jiný Reutterův leták, věnovaný slavnostní bráně na počest nového krále (obr. 7).³¹ Německý veršovaný text má formu rozhovoru mezi poutníkem (*Peregrinus*), měšťanem (*Patricius*) a malířem (*Pictor*) a je dokladem obdivu, který tato stavba budila. Bránu navrhnul a se svými spolupracovníky realizoval Georg Hayer, jenž vytvořil také ilustrované jednolisty, znázorňující avers a revers

31 Georg REUTTER, *Dialogus oder Gespräch: Darinnen fühnemlich beschrieben unnd abgebildet wird/ Die Königliche EhrenPorta welche dem ... Fürsten und Herrn/ Herrn Matthia dem Andern/... zu Breslaw auffgerichtet worden*, Bresslaw, Georg Bauman, 1612. VD17 1:632587W.

brány.³² Autorem nápisů a patrně i původcem ikonografického programu brány byl syndikus a vicekancléř vřatislavského knížectví Christoph Henscher. Svědčí o tom i sborník „Arcus Triumphalis Divo Matthiae II.“, který shrnuje veršované příspěvky několika autorů letákových tisků k tomuto tématu.³³ Čestné brány se týká i německý veršovaný letákový text zhořeleckého rodáka Bartolomaea Eberharda.³⁴ Během králova pobytu bylo město plné hudby. Hudebníci se účastnili průvodů, byli usazeni na tribuně čestné brány nebo na věži kostela sv. Alžběty. Hudba zněla z radniční věže, v králově příbytku, muzicírovalo se v kostelích i při bojových soutěžích. Z této hudební nabídky se však dochoval pouze tisk s osmihlasými vokálními kompozicemi, který vydal kantor z kostela sv. Bernarda Samuel Besler.³⁵

Další český panovník, rakouský arcivévoda Ferdinand II., byl korunován roku 1617 a na holdovací cestu do korunních zemí se vydal v srpnu téhož roku. Nejdříve zamířil do Slezska. Naproti mu vyjeli zástupci slezských knížat a stavů a přivítala ho i deputace města Vratislavi. V jejich doprovodu vjel Ferdinand s tisícem jezdců 21. září do Vratislavi. Od Olavské brány jej vítaly špalíry měšťanů. Jel na náměstí k radnici, projel čestnou branou a směřoval obvyklou cestou do katedrály. Po přivítání se odebral do svého příbytku na náměstí v domech č. 6, 7 a 8. Když potvrdil všechna privilegia i majestátní listinu, konal se 24. září po obvyklé bohoslužbě hold knížat a stavů na hradě, měšťané pak holdovali o den později na náměstí před královým příbytkem. K dochovaným tiskům patří např. holdovací kázání, které 25. září pronesl Zacharias Hermann v kostele sv. Alžběty.³⁶ Rektor a profesor tamějšího gymnázia, Thomas Sagittarius, věnoval jeden letákový spis popisu čestné brány³⁷ a druhý dramatizované gratulaci,

32 Georgius HAYER, *EFFIGIES ARCUS TRIUMPHALIS MATTHIAE II. HUNGARIAE ET BOHEMIAE REGI...*, s. l. 1613. A. ŚLIWOWSKA, *Urozyste wjazdy*, obr. III–V, nečíslované strany na konci publikace.

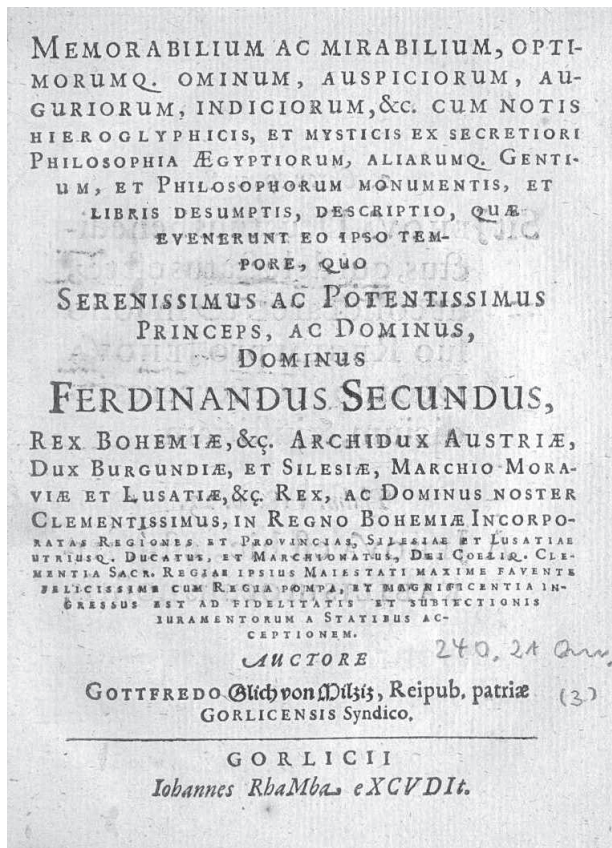
33 *Arcus Triumphalis Divo Matthiae II. Hungariae Et Bohemiae Regi, &c. Archiduci Austriae, &c. Duci Silesiae, &c. feliciter Vratislaviam, Metropolin Silesiae, XVIII. Septembr. h. 3. pomerid. ingredienti...* Breslae, Georg Baumann, 1611. VD17 1:017833B. Přispěli: Christophorus Henscherus, Fran. Langerus, Petr Kirsten, Caspar Cunradus, Georgius Seidelius, Jeremias Tschonder, Melchior Ostius, Joannes Roesner, Petrus Gothardus, Zacharias Hermannus.

34 Bartholomaeus EBERHARDT, *Triumphirendes Frewdenfest/ Deß Durchlauchtigsten/ Großmechtigsten Fürsten unnd Herrn/ Herrn Matthiae deß Andern... Königlichen Einzuges in die Hauptstadt Bresslaw in Schlesien...*, Breslaw, Georg Baumann, 1611. VD17 23:680286E.

35 Samuel BESLER, *In ... Mattiae Secundi ... Regis, Archiducis Austriae ... Breslae Silesiorum Metropolis ingressum. Melos Harmonicum 8 vocum (Cantus I, Altus I, Tenor I, Inferior I, Cantus II, Altus II, Tenor II, Bassus II)*, Vratislaviae, Georg Baumann, 1611. ÖNB Wien, Musiksammlung, Signatur: SA.76.A.6/1-4.

36 Zacharias HERMANN, *Thronus Christi Regalis & Arcus Ferdinandi Triumphalis: Eine Predigt den 18. Sonntag nach Trinitatis An welchem Der Durchlauchtigste/ Großmechtigste Fürst und Herr/ Herr Ferdinandus der Ander/ König zu Böhmen/... die Erhuldigung von den Herren Fürsten und Ständen in Schlesien angenommen/...*, Leipzig, Thomas Schürer Erben, Friedrich Lanckisch, 1617. VD17 32:647651M.

37 Thomas SAGITTARIUS, *Porta Gloruae Augustissima Divo Ferdinando II. Bohemiae... tota Silesia congratulante, & omnibus bonis applaudentibus Vratislaviam Metropolin Silesiae XXI. Sept... ingredienti...*, Vratislaviae, Georg Baumann, 1617.

OBR. 8. Gottfried GLICH VON MILZIZ, *Memorabilium Ac Mirabilium...Ferdinandus Secundus... In Regno Bohemiae Incorporatas Regiones Et Provincias... Ingressus Est...*, Gorlicii, Johann Rhamba, 1617.

kteřou s žáky provedl 20. zářĩ 1617.³⁸ K dispozici máme i dobov vyobrazení estn brány. Svou nezvykle krátkou nvstvu ve Vratislavi ukončil panovník j 26. zřĩ.

Dalším cilem Ferdinanda II. byly Žary (Sorau), kde proběhl hold Dolní Lužice. Pak král pokračoval přes Lehnic a Boleslavec do Zhořelce, kam přijel na voze za velkého deště v pondělĩ 2. řĩjna večer. Jeho doprovod tvořilo 400 osob a 300 kon. Před Mikulášskou branou na něho čekali ozbrojen mštan a purkmistr s radou mu předali klíče od msta. Král zůstal ve Zhořelci do tvrtka 5. řĩjna. Podrobn se informoval o stavu msta a vyjdřil přĩzeň tm, kteř mu vnovali oslavn bsn. Krom rektora gymnázia to byl i mstsk syndikus Gottfried Glich von Milziz, jeho gratulaci (**obr. 8**) vytiskl Johann Rhamba.³⁹ Pak krl zamřĩl do Budyšĩna, kde

³⁸ Thomas SAGITTARIUS, *Actus gratulatorius ... in honorem ... Ferdinandi II. ...*, Breslau, Georg Baumann, 1617.

³⁹ Gottfried GLICH VON MILZIZ, *Memorabilium Ac Mirabilium, Optimorum[ue] Ominum, ... Descriptio, Quae Evenerunt Eo Ipso Tempore, Quo... Ferdinandus Secundus, Rex Bohemiae... In Regno Bohemiae Incorporatas Regiones Et Provincias... Ingressus Est...*, Gorlicii, Johann Rhamba, 1617. VD17 14:003045K.

se 6. října konal hold Horní Lužice. Následujícího dne pak odcestoval přes Löbau a Žitavu do Prahy. Jeho holdovací cesta měla menší ohlas než cesta krále Matyáše i proto, že v převážně protestantském slezském a lužickém prostoru panovaly obavy z jeho rekatolizačních tendencí. S mnohem většími sympatiemi se zde později setkala volba nekatolického krále.

Publicistické odezvě holdovací cesty Fridricha Falckého do vedlejších korunních zemí byla věnována větší badatelská pozornost než předcházejícím panovníckým návštěvám.⁴⁰ K důležitým pramenům patří jak anonymní leták „Mährische und Schlesische Huldigungsrelation“⁴¹, tak i podrobný popis vjezdu, holdu a pobytu krále ve Vratislavi a Zhořelci od Georga Reuttera.⁴² Hold v Budyšině a Dolní Lužici již Fridrich nepřijal osobně, neboť se musel přes Žitavu a Mimoň spěšně vrátit do Prahy. Ohlas cesty byl však enormní. Zatím bylo registrováno 61 letáků od 52 autorů, z nichž někteří (Georg Reutter, Caspar Cunradus, Thomas Sagittarius) sepsali větší počet textů. Tyto příležitostné tisky pocházely většinou z vratislavské tiskárny Georga Baumanna, tisklo se však i ve Zhořelci u Johanna Rhamby, v Lehnici u Nicolause Sartoria, v Žitavě u Joachima Clemense, v Břehu u Caspara Sigrida a ve Velkém Hlohově u Joachima Funka. Výjimečně se vyskytují letáky se vztahem ke slezskému holdu, jejichž autoři, Slezané žijící na německém území, nechali své texty tisknout v blízkosti svého působiště.

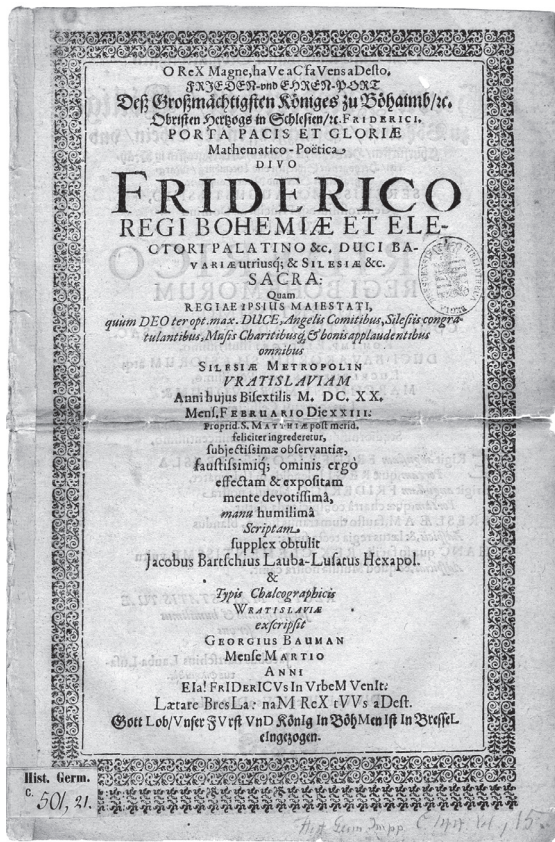
Přípravy na přijetí krále Fridricha kladly zejména na město Vratislav větší nároky než předcházející panovnícké návštěvy. Musel se zcela změnit charakter výzdoby města, králova příbytku i oslavných efemérních staveb. Vše, co bylo spojeno s oslavou habsburské katolické dynastie, již nebylo použitelné a muselo být nahrazeno konfedační a česko-falckou symbolikou. Ke slovu přišly i motivy, spojené s obranou svobody náboženství. Za novou ikonografickou koncepcí čestné brány zodpovídal správce stavebního úřadu Paul Holzbecher, z jehož návrhů městská rada vybrala ten nejzdařilejší. K jeho zdrojům patřily emblematické knihy vratislavského rodáka Jacoba à Bruck-Angermundt, Gabriela Rollenhagena, heidelberského Julia Wilhelma Zincgreffa, medaile Christiana Malera či letáky a mince, vydané k pražské korunovaci.⁴³ Vyobrazení čestné brány se sice nedochovalo, ale lze jej na základě

⁴⁰ Karl BRUCHMANN, *Die Huldigungsfahrt König Friedrich I. von Böhmen (des „Winterkönigs“) nach Mähren und Schlesien*, Breslau 1909; Jana HUBKOVÁ, *Holdovací cesta Fridricha Falckého do Vratislavi*, in: Lenka Bobková — Jana Konvičná (edd.), *Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14.–17. století (Korunní země v dějinách českého státu III)*, Praha 2007, s. 319–349; TÁŽ, *Fridrich Falcký v zrcadle letákové publicistiky. Letáky jako pramen k vývoji a vnímání české otázky v letech 1619–1632*, Praha 2010, část II. 2 (Obraz holdovací cesty do korunních zemí), s. 146–188. Registrace tisků, autorů, tiskařů, rytců a nakladatelů s dalšími odkazy s. 885–889.

⁴¹ *Mährische und Schlesische Huldigungs Relation: ...*, s. l. t. 1620. VD17 39:124488T.

⁴² Georg REUTTER, *Kurtze vnd gründliche Beschreibung deß Königlichen Einzuges/ Welchen... Herr Friedrich König zu Böheimb/ Pfaltzgraffe bey Rhein... zu Breßlaw gehalten....*, Breßlaw, Georg Baumann, 1620. VD17 14:006903E.

⁴³ J. HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký*, s. 61–62, 157, 159–161, 528–533, 604–605; TÁŽ, *Slezský emblematicus Jacobus à Bruck-Angermundt a adresáti jeho emblémů z řad protestantské šlechty zemí Koruny české*, in: *Studia Comeniana et Historica* 33, 2003, s. 196–217; TÁŽ, *Emblematika*

OB. 9. Jacob BARTSCH, *O ReX Magne, haVe aC faVens aDesto. FRIEDEN- und EHREN-PORT Deß Großmächtigsten Königes zu Böhaimb/..., Wratislaviae*, Georg Baumann, 1620.

letákových i písemných pramenů rekonstruovat.⁴⁴ Popis brány, astrologické výpočty i poeticko-matematické hříčky obsahuje např. leták astronoma Jakoba Bartsche (**obr. 9**),⁴⁵ stejný námět byl zpracován také jako interaktivní „carmen figuratum“ (**obr. 10**).⁴⁶ V pestré paletě námětů nechybí ani hudební pocta Samuela Beslera,⁴⁷

jako inspirace výzdoby mincí, medailí a reprezentativních tisků Fridricha Falckého, in: Dagmar Grosmannová — Jan Štefan (edd.), *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*, Ostrava 2004, s. 153–166.

- 44 K. BRUCHMANN, *Die Huldigungsfahrt*, s. 26–35; A. ŚLIWOWSKA, *Uroczyste wjazdy*, s. 194–226, obr. VIII; J. HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký*, s. 157–164.
- 45 Jacob BARTSCH, *O ReX Magne, haVe aC faVens aDesto. FRIEDEN- und EHREN-PORT Deß Großmächtigsten Königes zu Böhaimb/..., Wratislaviae*, Georg Baumann, 1620. VD17 14: 006996M; J. HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký*, s. 173.
- 46 *DELINEATIO simplicissima & Descriptio brevissima PORTAE Augustissimae...*, Vratislaviae, Georg Baumann, (1620). VD17 107:728660L; J. HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký*, č. 84, s. 818.
- 47 Samuel BESLER, *CITHARAE DAVIDICAE Psalmorum Selectiorum PRODRAMUS*, Breslae, Georg Baumann, 1620; J. HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký*, č. 59, s. 812.

DELINEATIO simplicissima & Descriptio brevissima

PORTÆ Augustissimæ, quam DIVO FRIDERICO
Phœbus & Musa in Parnasso

Gott
sche vnter
Könige et negere
Sele die he
Regi erung.
Ouvrat vivat
REX!

REGI Bohemæ &c, Duci Silesiæ &c.
EX VRATISL, sic posuerunt.

En PORTA hæc REGIS FRIDERICI splendet in Urbe.
Pyramis atq; Globus REGI egni supereminet: Inde
Vinctis subter tut I s utring; Leones
Bis duo magnanimi stertunt: DE in quattuor anni
Tempora circumstant: VE RT conjungitur ÆSTAS,
Autumnusq; HERMI: Sic C U S pis ad athera vergit.
Infra Litterulis INSCRIPTIO fulget in auro,
Qua FRIDERICE Tibi, R E X inclute, Porta dicata est.
Quattuor Aligeri, B line bis La M pades: Inde
Dox Jovæ nitet: In medi O PAX b I na Coronam
In gremio Sceptra tenet: H inclut signi A REGIS
Sculpta bis apparent: quat E r S Br E s lensia picta.
En Fornix Ramis, Scellis S Sole resulget,
Picolcum Slestæ tenet Angelus ipse Ducalem.

Proximus adventu REGIS latè exci Pit ips E Tarba D U X sacre Phœb' simul atq; Honor al
Virtus magna et Prudenti A calica plaudit Mox Bene Pyramide S fulgentq; utring; Leones. (mus.
Infra Religio cum spe dextero Late R E allat. A lecto in dur l o dextrâ, regiturq; capistro.
Cum pullo expectans residet: contr A est equus Hic vult L e C V rres E, sed cœl o dextrâ, regiturq; capistro.
Libertas cum Iusticia renite T, Juv E nisq; E Dextr A qui re T inct fr E num, normamq; sinistra.
Regia tecta videt Pallas, cu gloria ju N C ita: Resplendet Cor S tantia, cumq; Leone Thalia:
Hinc Leo qui manibus tenet u N us quo Inq; legi T tas, Iude S quing; U ri conjunctis undiq; dextris
Cor unum unius servant e U n iurture bis O In gl A dio S cive A totidem; Serpentibus: hisce
Consonat ima chelys: S e complectunt R c infra E nube emissa E dextrâ cum divite cornu.
Hinc ex adv. sso Regali sede sedenti Angelici juvenes scripturum traduntq; coronant:

Es T chorus ALigerum s'v pra' qui dul' cecan Entu M Blandisonis fidib' s' modulantu Rab et ber e REGI
Divinum carmen: divina voce f EHOVA A M Mirandum factis celebrat: Rosa ceruntur infra,
Quam sorti cinctam septa bene ramulus ejus Suffinet; ad Solis radios caput erigit ista.
Frateræ variis splendet Porta atq; venusti lucent Tabulara Coloribus atq; Columnæ
Vicinar infra majores, supra q; m uro. Talis facies est utraq; Portæ.

S C O L O
I n o r e s E x A

M aximus in Portæ m E dio mox emine	T arcus Curule V s,	si	D us multum rutilus quoq; Tita N:
A d dextram porro La T us est Pax, p	cis S ulus Felix: mox pac I s	D	O mus, e T quæ calica pandi T
Dextraliber, O va quo L ex S ve	ba sacrata Edita: Divin E	si	M ul ipsa. Est consona pac I:
R epletur dinceps Cornu Ceres	V bere fructu Bajulat: in sis T ens Lapid	T	Quad rato ibi Christi S.
C antant ac tr adunt arte S S carmina	M use: (altu: Rustic omnis a R at:	N	unc Civis C onstruit ade S,
H inc Mercator adit v A gus S m	re navigat Undiq; sic p A cis fructus	V	iget uti L is
at latus opposit V m pacis T enet inde	triumphu A tq; Triupha N tis pacis	S	ine crinis E curru M:
Sunt rota sub lecti, cumbunt infraq;	R ebelles: Resplendet Den S an te	i	ps M sub lumine nubis
Inde Amor ipse humilis p A tiens	C onstitia spes: I ad e fides curru trah I t!	O	memorabil E di S II!
O cyor at sequitur Pi E tas, justumq; P	recesq; (q; O tium, honor T erri	S,	rerum S Fiducia suavis.

En ta res MV n DI Labor S V g I L ane! a scri' at,
Ad latus Austrinum picta Boreumq; Figura.
Intra Pyramides que sic ceruntur utring;
Pax n l ret S Regi s FRID ERICI Porta per v rbe M.

VRATISLAVIÆ, Typis Baumannianis.

OBR. 10. DELINEATIO simplicissima & Descriptio brevissima PORTAE Augustissimæ..., Vratislaviae, Georg Baumann, (1620).

holdovací kázání⁴⁸ či shrnutí jednání slezských stavů s panovníkem, které se konalo v době Fridrichova pobytu ve Vratislavi.⁴⁹ Obsah letáků je dokladem velkých očekávání a nadějí slezské a lužické stavovské reprezentace, vkládaných do protestantského panovníka.

Dosavadní výzkum letákové publicistiky se vztahem ke královským holdovacím cestám do vedlejších zemí nelze považovat za ukončený zvláště proto, že díky postupující digitalizaci tisků v evropských knihovnách se stále ještě mohou objevit další tištěné prameny. Nově objevené letáky však zřejmě neovlivní zjištěný kvantitativní i kvalitativní rozdíl mezi letákovou publicistikou 16. a 17. století. Absence tisků se vztahem k holdovacím cestám Ferdinanda I. zrcadlí jak počáteční stupeň vývoje letákové publicistiky na území Českého království, tak koncentraci publicistů spíše na královské či císařské korunovační vjezdy a rituály. Toto zaměření přetrvávalo i za vlády Maxmiliána II., kdy už byla letáková publicistika běžnou součástí dobové komunikace. O to zajímavější je reflexe tematiky zemí příslušných k Českému království na letáku k Maxmiliánově návratu z císařské korunovace ve Frankfurtu do Vídně. Větší odezvu měla teprve holdovací cesta Rudolfa II. do obou Lužic a Slezska (1577), na jejímž tištěném zachycení měl zájem jak panovník, tak zemské a městské reprezentace. Zhořelecký tiskař Ambrosius Fritsch přizpůsobil produkci své tiskárny pobytu panovníka ve městě, vratislavská tiskárna Crispina Scharfenberga a jeho dědiců nabídla ještě širší spektrum témat: oslavu králova vjezdu do města (Andreas Calagius), veršovaný popis Thwengerovy čestné brány (Nicolaus Steinberg) a zprávu generálního hejtmana Horního a Dolního Slezska o výsledcích králova pobytu ve Vratislavi. Další holdovací cesty se konaly s delším časovým odstupem, během něhož došlo k pevnějšímu zakotvení média ve vedlejších zemích České koruny, vzrůstu počtu tiskáren, potenciálních autorů a čtenářů i posunu reprezentačních potřeb a hledisek zadavatelů. Letáková produkce, která se váže k vjezdům králů Matyáše (1611), Ferdinanda II. (1617) a Fridricha I. (1620) se vyznačuje růstem počtu letákových spisů, větším množstvím autorů a tiskařů, rozmanitějším charakterem textů a větším podílem spisů v národním jazyce. Protože se tyto holdovací cesty uskutečnily prakticky v jednom desetiletí, opakují se jména mnohých autorů z řad duchovenstva, z prostředí městských škol či měšťanské inteligence. Jejich texty již nejsou jen oslavou panovníka a zemské či městské reprezentace, ale věnují pozornost řadovým měšťanům a sousedům. Dominantní roli hrála vratislavská tiskárna Georga Baumanna, jejíž majitel získal koncem 20. let 17. století první privilegium k tisku týdenních novin v Českém království.

48 Zacharias HERMANN, *Huldigungspredigt/ Als Der Durchlauchtigste/ Großmächtigste Fürst und Herr/ Herr FRIEDERICH König zu Böhmen... zu Breslaw/ den 27 Tag Februarij dieses 1620. Jahres die Huldigung empfangen/...*, Bresslaw, Georgius Baumann, 1620. VD17 14:050265M.

49 *Schlesischen Huldigung und Fürsten-Tags Schluß:...*, s. l. 1620. VD17 14:003053A.

RÉSUMÉ:

The current research on handbill journalism in relation to the royal oath-taking journeys to the minor lands still cannot be considered completed, especially because, thanks to the progressive digitisation of prints in European libraries, new printed sources may appear. However, this will no longer affect the observed quantitative and qualitative difference between handbill publishing in the 16th and 17th century. Under the reign of the monarchs Ferdinand I and Maximilian II, handbill communication was only gradually gaining ground in the Kingdom of Bohemia and the attention of the publicists was focused on communications of the official type, royal entrances to Prague, Pressburg or Vienna, and the coronations in these centres. The change of this state of affairs is only reflected in handbills associated with the oath-taking journey of Rudolf II to Upper and Lower Lusatia and Silesia, which relate to the activities of local officials, educators and printers concentrated in the key towns (Görlitz, Bautzen, Wrocław). They combine the interests of the monarch, of a city, of a higher administrative unit, or those of an ambitious individual. More than thirty-year interval of the next journey resulted in a firmer anchoring of this medium in the minor Lands of the Crown of Bohemia, plus an increase in the number of local printers and potential authors. Handbill production, which is related to the oath-taking journeys of King Matthias (1611), Ferdinand II (1617) and Friedrich I (1620), is characterized by a more varied character of the texts, a greater proportion of prints in the national language, and a shift in the needs of the sponsors and recipients. The one that elicited the greatest public response was the name of Friedrich Palatinate, which was found in 61 handbills from 52 authors, mainly printed in seven Lusatian and Silesian printshops, and in particular by Georg Baumann in Wrocław, who had by the end of the 20th century the first printing shop in the Lands of the Crown of Bohemia to publish regular weekly newspapers.

Mgr. Jana Hubková, Ph.D., se zabývá historií a společenskými funkcemi raně novověkých tištěných médií. Působí jako historik v Muzeu města Ústí nad Labem a spolupracuje na řadě výzkumných či vzdělávacích záměrů českých i zahraničních institucí (hubkova@volny.cz).